

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Онипченко Оксани Ігорівни про дисертаційне дослідження

Кислюк Жанни Михайлівни

**«Формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів
на основі тренінгових технологій»**

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність обраної теми, та її зв'язок з відповідними планами галузей науки. Ведучою характеристикою соціальної зрілості людини (поряд зі прагненням бути відповідальним і здатним до суспільно-корисної праці), виступає готовність до соціальної самовіддачі, яка найбільш яскраво проявляється у суспільно-корисній діяльності, що дає змогу оцінити життя особистості з погляду громадських інтересів.

Як засвідчили сучасні реалії російсько-української війни, масштабні зміни світогляду молодих людей спричиняють негативні наслідки для суспільства у цілому. Чуйність та вміння співпереживати займають останні місця в ієрархії цінностей випускників шкіл, тому в міжособистісних комунікаціях відзначається конфліктність і агресивність. Соціальна пасивність та байдужість до суспільно-корисної діяльності призводять до відсутності у них прагнення до покращення добробуту. Але саме соціальна активність молоді виступає ключовим фактором прогресивного соціального розвитку країни.

У результаті трансформації всіх сфер громадського життя, духовно-моральні цінності та соціально-професійні орієнтації юнаків і дівчат не збігаються з тими цінностями, які потрібні для стійкого поступального розвитку українського суспільства в силу його традиційного менталітету.

Виходячи із наведених аргументів, нині одним з найважливіших завдань сучасної освіти є виховання активних громадян, відповідальних за сьогодення та майбутнє країни, фахівців-професіоналів з дипломом фахового молодшого бакалавра, які здатні до реалізації громадянських цілей, які

можуть відстояти суверенітет і незалежність України у боротьбі із зовнішніми ворогами.

Актуальність теми дисертаційної роботи Кислюк Ж.М. зумовлена низкою суперечностей *соціально-педагогічного, науково-теоретичного та навчально-методичного характеру*, які чітко проаналізовані авторкою. Отже, окреслене вище потребує вивчення специфіки формування соціальної зрілості студентів, які здобувають освіту у закладах фахової передвищої освіти медичного профілю з позицій соціальної самовіддачі та розроблення механізмів впровадження ефективних соціально-педагогічних умов у площині розвитку соціальної зрілості студентів медичного коледжу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-дослідної роботи «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (№ 0123U104172). Тему затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 3 від 25.10.2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Аналіз матеріалів дисертаційного дослідження дає підстави для висновку щодо обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків. Це підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, комплексним застосуванням наукових методів, апробацією та позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації в освітній процес.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення здобувачкою мети і розв'язання висунутих завдань. Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення. Кількість та обсяг

опублікованих праць переконує в належній апробації основних положень дослідження. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

– *уперше*, розроблено комплекс *соціально-педагогічних умов* (інтеграція суспільно корисної діяльності в освітній процес медичного коледжу на основі освітньо-професійного, емоційного і соціального збагачення студентів засобами тренінгових технологій; вдосконалення освітнього середовища медичного коледжу на основі впровадження інтерактивних методик; організація соціально-педагогічного супроводу студентів медичного коледжу шляхом використання технологій наставництва, партнерства та співробітництва), у яких враховано особливості освітньо-професійного, емоційного і соціального збагачення змісту, методів і форм освітніх технологій і міжособистісних взаємин на основі використання тренінгових технологій і здійснення викладачами соціального-педагогічного супроводу процесу розвитку соціальної зрілості студентів; розроблено *структурну модель формування соціальної зрілості* у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій, що представлена такими блоками: цільовим (мета, педагогічне завдання експерименту), організаційно-педагогічним (методологічні підходи й концепти практичної діяльності, загальнодидактичні принципи та соціально-педагогічні умови), практичним (тренінг-курс «Соціальний розвиток майбутнього медичного працівника», семінар-практикум «Професійна готовність викладачів до забезпечення формування соціальної зрілості студентів коледжу», програма формування соціальної зрілості під час освоєння освітніх компонентів спеціальності «Лікувальна справа», імplementовані за допомогою методів та практичних механізмів реалізації тренінгових технологій з урахуванням різних типологій особистості студентів, а також компоненти, критерії, показники) та результативним (рівні сформованості соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових

технологій, а також очікуваний результат формувального етапу експериментально-дослідної роботи).

У ході дослідження авторкою виявлено і зреалізовано в освітньому процесі практичні *механізми* формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій: стереотипізація (встановлення подібності уявлень студента з образом активного, ініціативного і відповідального майбутнього професіонала), рефлексія (усвідомлення результатів власної діяльності для ефективної взаємодії) і персоніфікація (персональна відповідальність за діяльність в освітньому процесі, за міжособистісні відносини й досвід виконання функції наставника). Цінним є й те, що *розкрито* специфіку організації соціально-педагогічного супроводу студентів медичних коледжів з урахуванням типології особистості (об'єктно-асоціального, об'єктно-просоціального, суб'єктно-егоїстичного, суб'єктно-просоціального).

Підтримуємо здобувачку у тому, що нею змістовно *розширено* сутність поняття «соціальна зрілість» студентів медичних коледжів з позицій соціальної самовіддачі як якості особистості, здатної до прояву суб'єктності в освітній і суспільно-корисній діяльності та соціальній взаємодії, а також визначено її компоненти, критерії, показники та рівні; обґрунтовано *концептуальні положення* формування соціальної зрілості у здобувачів освіти медичних закладів фахової передвищої освіти на основі використання тренінгових технологій, в яких за методологічною основою є суб'єктно-діяльнісний, соціально-особистісний і контекстно-компетентнісний підходи, ідея виховного навчання, теорія колективу і концепція спільної діяльності.

Позитивно оцінюємо діагностичний інструментарій, який запропонований для дослідження стану сформованості соціальної зрілості студентів медичних коледжів, а також вдосконалено змістове наповнення відповідних освітніх компонент, а також і те, що *подальшого розвитку*

набули методичні й практичні засади використання тренінгових технологій у площині формування соціальної зрілості.

Практичне значення дослідження полягає у розробці й упровадженні в освітній процес професійної підготовки студентів медичних коледжів тренінгової програми «Соціальний розвиток майбутнього медичного працівника». Запропоновано діагностичний інструментарій для дослідження стану сформованості соціальної зрілості. Обґрунтовано та апробовано комплекс соціально-педагогічних умов, які вдосконалюють практичну діяльність з формування соціальної зрілості здобувачів медичного закладу фахової передвищої освіти та містять інноваційні форми й методи, які підвищують якість освітнього процесу. Підготовлено практичний poradnik для викладачів медичних коледжів «Методичні та практичні основи формування соціальної зрілості» та проведено семінар-практикум «Професійна готовність викладачів до забезпечення формування соціальної зрілості студентів коледжу».

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес ВП «Рокитнівський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» РОР (довідка про впровадження № 439/1 від 04.09.2024 р.), Шепетівського медичного фахового коледжу (довідка про впровадження №242/в від 29.10.2024 р.), Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» РОР (довідка про впровадження № 892 від 20.11.2024 р.), Чортківського медичного фахового коледжу (довідка про впровадження № 233 від 28.11.2024 р.), ВП «Дубенський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» РОР (довідка про впровадження № 293 від 12.12.2024 р.), ВП «Костопільський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» РОР (довідка про впровадження № 4/03-3 від 02.01.2025 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях різного

рівня. Основні положення та результати дисертації відображено в 19 публікаціях (16 – одноосібні). З них – 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 1 науково-методичний посібник; 13 праць апробаційного характеру, що опубліковані в збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у вигляді участі в різноманітних наукових та науково-практичних конференціях, як міжнародного так і всеукраїнського рівнів. Цінним є те, що основні положення та результати дисертації обговорювалися і були схвалені на засіданнях кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також циклових комісій медичних коледжів, які залучені до експерименту.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Обраний дисертанткою науково-категоріальний апарат відповідає змісту роботи. Чіткими та виваженими є об'єкт, предмет, мета, завдання, що мають логічний і цілком обґрунтований характер. Структура дисертаційної роботи є логічною.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 249 джерел (з них 87 зарубіжних) та 12 додатків на 127 сторінках. Робота ілюстрована 34 таблицями й 23 рисунками. Загальний обсяг дисертації становить 359 сторінок, основний текст розміщений на 205 сторінках.

У *вступі* дисертації обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, представлено його методологічний апарат, викладено відповідні структурні елементи – мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У *першому розділі* «Теоретико-методологічні основи розвитку соціальної зрілості студентів медичного коледжу» проаналізовано фактори (біологічні, психологічні, соціальні, педагогічні), ситуації та обставини, які викликають проблеми в соціальному дорослішанні. Уточнено, що соціальний

розвиток – це усвідомлена та активна участь у соціальних процесах та ініціативах, спрямованих на благо суспільства і навколишнього середовища. Це розуміння своєї ролі як громадянина та учасника суспільства, а також прагнення зробити позитивний внесок у покращення життя інших людей, збереження довкілля та вирішення соціальних проблем. Встановлено, що при ґрунтовному вивченні проблеми соціальної зрілості молоді, залишаються неосвітленими теоретичні та практичні аспекти розвитку соціальної зрілості студентів в освітньому процесі коледжу. Авторкою визначено та обґрунтовано основні структурні компоненти соціальної зрілості: когнітивний – система засвоєних особистістю знань про соціальну зрілість; комунікативний – система, що складається з мотивів соціальної взаємодії; діяльнісний – система, що включає у себе готовність здійснювати усвідомлений вибір лінії поведінки. Нам імпонує те, що у дисертації виявлено та охарактеризовано чотири рівня сформованості соціальної зрілості у студентів медичного коледжу: високий (зрілий), достатній (стійкий), тривожний (ситуативний) та критичний (пасивний).

У *другому розділі* «Практичні основи формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій» зосереджено увагу на висвітленні потенціалу використання тренінгових технологій у площині формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів, а саме виникає можливість: моделювання реальних ситуацій, активізації внутрішніх ресурсів на основі процесу екстеріоризації у груповій динаміці, спрямованість на отримання практичних умінь. Так, визначено три взаємопов'язані соціально-педагогічні умови, а саме: інтеграція суспільно корисної діяльності в освітній процес медичного коледжу на основі освітньо-професійного, емоційного і соціального збагачення студентів засобами тренінгових технологій; вдосконалення освітнього середовища медичного коледжу на основі впровадження інтерактивних методик; організація соціально-педагогічного супроводу студентів медичного коледжу шляхом використання технологій

наставництва, партнерства та співробітництва. Позитивно оцінюємо те, що здобувачкою охарактеризовано концептуальні положення формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій, а також розроблено структурну модель формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій, яка відображає провідні характеристики педагогічної системи в спеціально сконструйованому об'єкті-аналогу.

У *третьому розділі* «Дослідно-експериментальна робота з формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі використання тренінгових технологій» на підставі вивчення індивідуально-особистісних особливостей респондентів, були складені характеристики студентів різних типологій соціальної зрілості (об'єктно-асоціальна, об'єктно-просоціальна, суб'єктно-егоїстична та суб'єктно-просоціальна). Дисертанткою реалізовано соціально-педагогічні умови, які спрямовані на збагачення освітніх технологій і міжособистісних взаємин засобами тренінгових технологій в трьох напрямках: 1) освітньо-професійному, реалізованому за допомогою занурення студентів у зміст майбутньої професії з акцентом на взаємодопомогу та взаємовиручку при виконанні навчальних завдань, різних видів дослідницької і експериментальної діяльності; 2) емоційному, яке включало в себе створення доброзичливої атмосфери в академічній групі для активізації суб'єкт-суб'єктних відносин при соціальній взаємодії; 3) соціальному, зміст якого реалізувалося через: організацію колективних творчих справ з метою розвитку почуття колективу у студентській групі при виконанні креативного проекту «Медичний хаб».

Текст дисертації супроводжується таблицями, рисунками, що висвітлюють отримані під час дослідження напрацювання. Кожна з таблиць є результатом узагальнення та систематизації теоретичного й практичного матеріалу, що свідчить про якісний рівень дослідження. Ґрунтовним та доречним є використання методів математичної статистики, графічного

зображення кількісних та якісних даних, отриманих у ході констатувального та формувального етапів експерименту.

Висновки до кожного розділу та загальні висновки логічні й послідовні, вичерпно та різнобічно розкривають сформульовані завдання. Робота Кислюк Ж. М. чітко структурована із дотриманням академічних вимог до оформлення дисертаційних досліджень. Всі частини логічно поєднані за змістом і послідовно вирішують поставлені завдання. Сформульовані висновки віддзеркалюють основний зміст дисертації. Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення та можуть бути використані в освітньому процесі закладів передвищої освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих Кислюк Ж. М. результатів, необхідно відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Аналізуючи проблеми соціальної зрілості студентів медичного коледжу (параграф 1.2, (с. 54)), дослідниця вказує на наявність у юнаків і дівчат «синдром затягненого дорослішання», як особливої форми соціального утриманства, «соціальне неповноліття», своєрідний «інтелектуальний інфантилізм», який проявляється спочатку як нездатність, а потім і уникнення самостійності в набутті нових знань, визначенні життєвих принципів, в пасивній життєвій позиції. У цьому контексті боротьба із соціальним інфантилізмом серед студентів стає серйозним завданням для системи освіти. Вважаємо, що дисертаційне дослідження значно б виграло, якби авторкою було запропоновано механізми вирішення цієї проблеми.

2. Слід позитивно відзначити прагнення авторки систематизувати цільову аудиторію дослідження – студентів коледжів – за певними типами особистості. Однак поділ студентів на «асоціальних», «егоїстичних» тощо виглядає дещо спрощеним, навіть стигматизуючим. Така типологізація, на нашу думку, потребує глибшого теоретичного й етичного обґрунтування. Разом із тим, сама спроба створити типову характеристику цільової групи

має підґрунтя для подальшої деталізації і може стати основою для персоналізованих підходів у роботі з молоддю.

3. Важливо, що авторка у своїй дисертаційній роботі акцентує увагу на актуальності проблеми формування соціальної зрілості студентів коледжів та визначає інноваційні підходи до її дослідження. Разом з тим, заяву про новизну (вперше розроблений комплекс соціально-педагогічних умов) доцільно було б підкріпити конкретними порівняннями із вже наявними моделями або методиками в інших вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Це надало б роботі більшої доказовості та обґрунтованості. Водночас сама постановка проблеми і намір комплексного підходу до її вирішення виглядає переконливо й заслуговує на подальше поглиблення.

4. Авторка слушно наголошує на значущості ролі викладача у процесі соціального становлення студентів. Проте викладач розглядається лише як соціальний супровідник, що звужує його функціональне поле – сучасні уявлення про роль викладача включають також наставництво, розвиток критичного мислення, створення безпечного освітнього середовища. Розширення цього розділу могло б підкреслити інноваційність авторського підходу. Варто зазначити, що саме згадка про співпрацю викладача і студента як суб'єктів соціального становлення – сильна сторона концепції.

5. Було б доцільно авторці використовувати термінологічну чіткість під час аналізу дефініцій, зокрема вважаємо, що вислів «суб'єкт-суб'єктні відносини» доцільно замінити на вислів «взаємодія на засадах суб'єкт-суб'єктного підходу», що відповідає сучасній академічній стилістиці.

Підсумовуючи аналіз дисертації зазначимо, що висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Кислюк Жанни Михайлівни «Формування соціальної зрілості у студентів медичних коледжів на основі тренінгових технологій» та мають рекомендаційний характер.

Загальний висновок. Дисертаційна робота **Кислюк Жанни Михайлівни «Формування соціальної зрілості у студентів**

медичних коледжів на основі тренінгових технологій» подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка Кислюк Жанна Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Оксана ОНИПЧЕНКО

Підпис	<i>Оксана Онипченко</i>
Засвідчую	<i>Ольгана [signature]</i>
Начальник відділу кадрів	
« 14 »	04 2025 рік